

9. Семігіна Т. В. Введення у соціальну роботу: Навч. посібник / Т. В. Семігіна, І. М. Грига, О. С. Шевчук та ін. — К.: Фенікс, 2001. — С. 11-16.
10. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. — К.: УДЦССМ, 2002. — 535с.
11. Шадлоу С. Значення змін у соціальній роботі / С. Шадлоу. — К., 1995. — 142 с.
12. <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>

Черная И. М., Черный М. М. Профессиографический анализ профессиональной деятельности социального работника. В статье представлены основные аспекты профессиографического анализа профессиональной деятельности социального работника. Систематизированы основные профессионально-необходимые качества, аспекты и требования к профессиональной деятельности социального работника. Определены требования к наклонностям, интересам и состоянию здоровья социального работника. Проанализированы профессиональные и моральные качества социального работника. Систематизированы различные научные подходы к определению профессиональных ценностей социального работника. Проанализированы профессиональные принципы работы социального работника.

Ключевые слова: Профессиография, социальная работа, принципы, профессиональные ценности.

Chorna Y.M., Chorny M.M. Professiographic analysis of social worker's professional activity. The article presents the main aspects of professiographic analysis of professional activity of social worker. Systematized the basic vocational needed qualities, aspects and requirements for the professional activity of social worker. Defined the requirements to aptitudes, interests and health of social worker Analyzed the professional and moral qualities of a social worker. Systematized various scientific approaches to determine professional values of social worker. Analyzed the professional principles of social worker.

Keywords: description of the profession, social work, principles, professional values.

Відомості про авторів:

Чорна Ірина Михайлівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка;

Чорний Михайло Михайлович – студент 3 курсу юридичного факультету, спеціальність «Соціальна робота», Тернопільського національного економічного університету.

Статтю подано до друку 30.01.2016.

УДК 159.922.6-055.2:172.3

© С. І. Кучер, 2016

С. І. Кучер (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЖІНОК РІЗНОГО ВІКУ ЯК УМОВИ ЇХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАЙБУТЬОГО МАТЕРИНСТВА

Кучер С. І. Формування толерантності жінок різного віку як умова їх психологічної готовності до материнства. Проблема психологічної готовності до материнства, свідоме батьківство на сьогоднішній день є маловивченою. Основними підходами, що застосовуються при вивченні психологічної готовності до материнства, як такої, є безпосереднє вивчення психологічної готовності до материнства. Крім того, часто відбувається змішування понять

психологічна готовність до материнства і готовність до материнства, що на нашу думку, не є тотожними поняттями. Наша наукова праця і дана стаття, зокрема, присвячена вивченню толерантності як основоположного психологічного новоутворення, на якому ґрунтується формування психологічної готовності жінки до материнства і яке, ймовірно, є проявом, так званого феномену «безумовної любові». У статті окреслено основні наукові підходи до вивчення толерантності і психологічної готовності до материнства, передумови формування толерантності і психологічної готовності жінок до майбутнього материнства. Розкривається питання сензитивних періодів для формування толерантності і психологічної готовності жінок до майбутнього материнства.

Нами висунута гіпотеза про те, що психологічна готовність до материнства є похідною від толерантності як риси особистості. На підставі опрацьованих наукових джерел, проаналізовано і теоретично доведено взаємозалежність структури психологічної готовності до материнства і толерантності, основних факторів, що впливають на формування толерантності і психологічної готовності до материнства.

Ключові слова: материнство, психологічна готовність до материнства, толерантність, сензитивний період для формування толерантності, сензитивний період для формування психологічної готовності до материнства, вікова періодизація для жінок.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення, інтенсивний розвиток нового українського суспільства обумовлюють необхідність звернення уваги вчених на проблему підготовки майбутньої матері до народження, виховання і розвитку дитини на більш ґрунтовній основі, з урахуванням досягнень сучасної науки. На нашу думку, це обумовлено тим, що більшість сучасних психологічних концепцій розвитку особистості роблять акцент на пренатальному періоді життя людини (з моменту зачаття до моменту народження), пов'язуючи його характер протікання із впливом на подальший перебіг становлення особистості. Важливість материнської поведінки для розвитку дитини, її складна структура та шлях розвитку, багатогранність культурних та індивідуальних особливостей, а також велика кількість сучасних досліджень в цій галузі дозволяє говорити про материнство як самостійну реальність, що потребує цілісного наукового підходу для її вивчення.

Аналіз наукових досліджень. Дослідження проблеми материнства в зарубіжній психології має декілька підходів. Зокрема, представники культурологічного підходу (Ф. Арісс, Е. Бадінтер, Р. Бенедікт, М. Віновскіс, Ж. Вінсент, Г. Лестхеґе, Дж. Маніс, М. Мід, Л. де Моза, А. Прост, А. Річ, К. Сорочено, Л. Хоффман) розглядають материнство як феномен культури, який має динамічну природу та здатний до розвитку. Етологічні концепції материнства, репрезентовані працями Д. Візела, Е. Неша, С. Стернґланца, Н. Тінбергена, Д. Хьюбела, доводять, що, не дивлячись на існування базових біологічних передумов материнської поведінки, вирішальну роль в її формуванні відіграють соціальні чинники. Представники психоаналітичного підходу (Дж. Боулбі, Д. Віннікотт, М. Ейнсуорт, Г. Клаус, А. Кеннелл, П. Кріттенден, З. Фрейд) вивчають стосунки в діаді «мати-дитина» і, перш за все, роль матері в особистісному розвитку дитини. В теоріях соціального наuczіння (Дж. Гервітц, Д. Кернс) розглядається взаємодія в діаді «мати-дитина» з точки зору взаємного наuczіння та досліджується значення соціального досвіду для формування материнства. Представники теорії материнської депривації (Д. Бенджамін, Дж. Боулбі, Д. Браунер, Д. Віннікотт, Дж. Гервіртц, Е. Еріксон, Г. Каслер, Й. Лангмайєр, З. Матейчек, М. Раттер, Дж. Річордсон, Т. Тессор, Р. Шпіц) трактують материнство як соціальний чинник, який виступає необхідною умовою повноцінного розвитку дитини. Отже, в зарубіжній психології материнство розглядається як феномен культури, як біологічно закріплена поведінка і як специфічний тип взаємодії. В пострадянській науці дослідження материнства відбувається за

такими напрямками: взаємодія матері та дитини; вивчення материнства в ситуації девіації; материнство як самостійний психологічний феномен тощо. Прихильники досліджень дитячо-батьківських відносин (А. Я. Варга, Е. Г. Ейдемільер, Н. М. Щеглов) аналізують материнство як чинник розвитку дитини. Дубровіна Н. В., Мухіна В. С., Прихожан А. М., Смірнова Є. О., Стребелева С. А., Счастливая Т. Н., Толстих Н. Н., які досліджували материнство в ситуації девіації, виявили негативний вплив відсутності матері на розвиток дитини. Материнство як самостійний психологічний феномен розглядала Н. Б. Кедрова, наголошуючи на емоційному контакті між матір'ю та дитиною як чинників, що впливає на становлення позитивного материнства; Є. І. Ісеніна, Г. Г. Філіппова, детально аналізуючи перинатальний, неонатальний та постнатальний етапи онтогенезу з позиції розвитку дівчинки та специфіки материнської функції на кожному етапі, Н. В. Самоукіна, ввівши поняття психологічного проекту, де обидві сторони діади «мати-дитина» розглядаються як активні; Л. Б. Шнейдер, пропонуючи кваліфікувати материнство як психо-соціальний феномен, де формування материнської сфери є результатом вільного духовного вибору жінки; В. С. Мухіна, трактує материнство як соціальну відповідальність, як складову частину почуттів особистості жінки, її ментальності. Отже, сучасна психологічна наука досліджує проблему материнства в двох основних напрямках: материнство як забезпечення умов розвитку дитини та материнство як частина особистісної сфери жінки.

Виходячи з вищесказаного, на сьогоднішній день актуальною є проблема формування психологічної готовності жінок до майбутнього материнства, що обумовлює успішне виконання своїх батьківських обов'язків, правильне використання наявних знань, швидку адаптацію до нових обставин, адже сучасні жінки часто виявляються психологічно непередготовленими до виконання материнських функцій, що проявляється в надмірних очікуваннях від дитини, незадоволенні її здібностями та досягненнями, обмеженні її самостійності та особистісних амбіцій тощо.

Більшість авторів, які досліджують проблему материнства, вважають, що психологічна готовність до материнства формується впродовж всього життя жінки. На цей процес впливають як біологічні, так і соціальні чинники, оскільки готовність до материнства має з одного боку, могутню інстинктивну основу, а з іншого боку, виступає як рівень освіченості, в якій відображається весь попередній досвід її взаємин зі своїми батьками, однолітками, чоловіком і суспільством взагалі. Окрім цього, формування психологічної готовності до материнства можливе за умов розвитку певних особистісних особливостей матері [3; 4; 5; 7; 8].

На нашу думку, виховання нового покоління громадян, незалежних, самостійних, впевнених в собі, відкритих, творчих, можливе за умови зростання та виховання їх особистості в обстановці безумовного прийняття, поваги та любові матері до своєї дитини, тобто толерантного ставлення до неї. З цих позицій, саме достатній рівень толерантності жінок може стати вирішальною умовою їх психологічної готовності до майбутнього материнства.

Толерантність як етичне поняття – це моральна якість особистості, що характеризує терпиме ставлення до інтересів, переконань, вірувань, звичок у поведінці інших людей та виражається в прагненні досягти взаємного розуміння і узгодження різнорідних інтересів і точок зору без застосування крайніх заходів тиску методами роз'яснення та переконання; форма поваги до іншої людини, визнання за нею права на власні переконання, на те, щоб бути іншою. В психології толерантність визначається з позицій індивідуально-психологічних особливостей особистості, таких як відсутність або послаблення реагування на будь-який несприятливий фактор в результаті зниження чутливості до його впливу, або як активна життєва позиція, що припускає формування самосвідомості, відповідальності, захисту прав будь-якої людини та своїх прав. Близькими, на нашу думку, до толерантності є такі феномени, як емпатія до дитини, її прийняття та безумовна любов, які аналізувалися в працях О. В. Могилевської, Г. Г. Філіппової

(як умови формування материнського ставлення жінки до дитини в пренатальний період), О. В. Баженової, Л. Л. Баз, Н. В. Даниленко, Л. В. Копил, С. Ю. Мещерякової (як особливості психологічної готовності до материнства), Т. І. Барановської, О. І. Ісеніної, О. В. Попцової (як базові материнські якості), О. І. Захарова, Н. П. Коваленко, Ю. В. Ковальової (як особливості особистості жінки, що сприяють її адаптації до ситуації вагітності) дотично. Слід зазначити, що толерантність як багатокomпонентна та динамічна умова психологічної готовності жінок до майбутнього материнства, незважаючи на свою важливість, майже не вивчалася в психологічній науці.

Метою статті є теоретичне обґрунтування припущення про те, що психологічна готовність жінок різного віку до майбутнього материнства обумовлюється достатнім рівнем розвитку складових її толерантності, формування яких можливе шляхом створення системи цілеспрямованого психологічного впливу на процес їх становлення, що має свої відмінності в залежності від віку і особистісної зрілості жінки.

Виклад основного матеріалу. Психологія материнства є однією з найбільш важких і недостатньо розроблених галузей сучасної науки. Г. Г. Філіппова пише, що тема готовності жінок до материнства залишається проблемною [8].

Століттями в різних культурах формувалося особливе ставлення до материнства як до найважливішої духовно-моральної цінності. В даний час соціальне навантаження на жінку сильно збільшилося. Їй стало значно важче, ніж раніше, одночасно займатися трудовою, суспільно-корисною діяльністю і при цьому бути матір'ю. З цього приводу О. В. Матвєєва говорить про те, що практична готовність до сімейного життя значною мірою визначає можливість гармонійного поєднання жінкою професійних і сімейних ролей.

За даними А. Митіль, В. Я. Титаренко і інших, можна простежити, що сучасне покоління молодих людей вкрай мало орієнтоване на виконання материнських і батьківських ролей.

Наукові дослідження проблеми готовності до материнства здійснювалися в різних галузях науки і, передусім, в медицині, тоді як психологічні та психолого-педагогічні підходи до проблеми підготовки майбутньої матері розроблені меншою мірою.

На нашу думку, психологічна готовність до материнства з одного боку є вродженою, інстинктивною властивістю, а з іншого формується протягом життя людини під впливом ряду зовнішніх і внутрішніх факторів і є особистісним утворенням, що характерне зрілій особистості.

Ми вважаємо, що найбільш повним визначенням психологічної готовності до материнства є визначення О. П. Проскурняк, яка вважає, що психологічна готовність жінки до майбутнього материнства – це сукупність базових біологічних інстинктів і особистісних новоутворень жінки, які формуються і змінюються протягом всього життя під впливом соціокультурних і ціннісних факторів, серед яких основне місце посідає модель відносин в батьківській сім'ї жінки, її відносини з матір'ю, система цінностей її оточення; і характеризується стійкістю до зовнішніх подразників пов'язаних із народженням дитини (зміна системи відносин, зміна звичного регламенту життя, зміна фізичного стану, пов'язана з вагітністю, пологами і післяпологовим періодом) [7].

На відміну від поняття «психологічної готовності до материнства» поняття «толерантності» є досить новим в наукових колах. При цьому, феноменологія поняття толерантності проникає в усі рівні й пласти реальності: суспільну й індивідуальну свідомість та практику взаємодії й спілкування, структуру особистості та поведінку індивідів. Існуючі на даний час дефініції толерантності свідчать про широкий плюралізм дослідницьких позицій, аж до діаметрально протилежних, у питаннях визначення ціннісного змісту толерантності, її ролі в духовному й особистісному вдосконаленні людини; пошуку й формуванні шляхів мирного співіснування з носіями інших поглядів, переконань, культур; визначення допустимих меж толерантності щодо відхилень від загальноприйнятих стандартів поведінки і мислення. Жіноча

толерантність як складова особистісної сфери жінки є малодослідженою і викликає цікавість в контексті побудови відносин в сім'ї та діаді «дитина-мати». Важливість вивчення толерантності жінок з огляду на це є особливою, оскільки вплив матері на дитину має формуюче значення і в глобальній перспективі впливає на формування толерантної особистості дитини, що надалі формує толерантне ставлення в суспільстві та толерантне ставлення людей до себе, що є запорукою щасливого самодостатнього суспільства, яке складається з гідних громадян.

На сьогоднішній день у філософії, психології та соціології немає однозначного підходу до визначення поняття «толерантність», точніше кажучи, у різних науках поняття «толерантність» має своє специфічне визначення. У соціально-філософській, культурологічній літературі аналіз проблем толерантності міститься в роботах М. М. Бахтіна, М. Бубера, І. С. Кона, Б.Ф. Поршнева, Ж. П. Сартра, Е. Фромма. Певні аспекти толерантності висвітлені в публікаціях К. С. Гаджієва, М. П. Мчедлова, Г. С. Померанца, В. А. Тишкова. У меншій мірі проблема толерантності вивчена в політології та національно етнічних відносинах. Дотично при вирішенні інших дослідницьких завдань проблему толерантності зачіпають Ю. Бромлей, Л. Я. Гозман, В. П. Макаренко, Д. Фурман, Є. Б. Шестопал та інші. Спроби теоретичного аналізу самого поняття «толерантність» було вжито Р. Р. Валітовою, І. Йовел, В. А. Лекторським, О. Хоффе.

Всі підходи до вивчення толерантності можна розділити на: соціальноорієнтований (Ю. А. Іщенко, М. Уолцер, та інші), інструментальний (А. Перцев), етичний (М. Ганді, А. Гжегорчик, Х. Госс-Майер, А. Гусейнов, М. Л. Кінг, М. Ліпман, В. Маралов та В. Сітаров, Л. М. Толстой, Дж. Шарп), аксіологічний (С. Мендас, П. Ніколсон, П. Кінг), психоаналітичний (З. Фрейд), особистісний (Г. Бардієр, С. Бондирєва, І. Гриншпун, Д. Зинов'єв, Д. Колесов, Д. Леонт'єв та інші), екзистенційний (М. Бубер, Г. Марсель, Г. Муньє, К. Ясперс та інші) і поведінковий (А. Ішмуратов, Б. Хасан).

Отже, дефініція толерантність має широкий діапазон трактовок від вимушеного терпіння всупереч своїм інтересам до глибоко свідомої позиції індивіда. На нашу думку, при вивченні толерантності жінок, як ймовірно важливого психологічного новоутворення, що впливає на формування психологічної готовності до материнства, треба розглядати толерантність з позиції екзистенційно-гуманістичного та особистісного підходу, тобто як утворення, що формується людиною усвідомлено і ґрунтується на її активній життєвій позиції, яка є проявом її особистісних рис. Спираючись на психологічний зміст толерантності, ми вважаємо, що толерантність – це здатність особистості адекватно сприймати й оцінювати ситуацію, уміння проявляти при цьому терпимість, такт, готовність враховувати мотиви, цілі та інтереси інших, прагнення до співробітництва та діалогу в поєднанні з відповідальністю за їх реалізацію.

Толерантність є складним і різнобічним феноменом, основною метою якого є комфортне співіснування індивідів, яке надає кожному з учасників процесу можливість задовольняти власні потреби, розвиватися, не порушуючи при цьому особистісних меж іншого індивіду. Таким чином, особистість розвивається і своїм розвитком сприяє розвитку оточення. Толерантність як ймовірна передумова психологічної готовності жінки до майбутнього материнства, на нашу думку, є основною психологічною домінантою, яка дозволяє не тільки реалізуватись жінці особистісно, але й у повній мірі реалізувати свою роль матері як базис формування цілісної і досконалої особистості дитини. На нашу думку, саме толерантність, є проявом, так званого феномену «безумовної любові», яка формує первинну базу довіри дитини до світу, а значить, й майбутню особистість дитини.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що толерантність, як і психологічна готовність до материнства, формується в процесі психологічного особистісного розвитку жінки, саме тому їх доцільно розглядати в контексті особистісного підходу, беручи за основу психологічну структуру діяльності особистості. Особистісний підхід визначає основні аспекти цілісної характеристики особистості. Цей підхід у вивченні формування толерантності як сукупність концептуальних уявлень, моделей,

принципів і методів, які сприяють більш об'єктивному розумінню особистості жінки.

Толерантність – це з одного боку, мета і результат виховання, що супроводжується формуванням певних соціальних установок, а з іншого – цінність або якість особистості, яка проявляється у поведінці та вчинках.

Як показав аналіз літератури, формування толерантності особистості – складний багатофакторний процес, і це необхідно враховувати при організації роботи з особистістю. Формування толерантності особистості обумовлюється взаємодією різноманітних факторів, які активно впливають на її розвиток. Чіткий поділ основних факторів, що впливають на формування толерантності особистості, на три групи та їх характеристики в науково-педагогічній літературі зробив А. В. Мудрик.

Перша група – макрофактори, що включають космос, планету, країну, суспільство, держава. Саме вони визначають те, що дитина росте і розвивається за деякими загальними законами.

Друга група чинників – мезофактори, що включають тип поселення, історичні та етнокультурні умови.

Третя група факторів – мікрофактори, до яких відноситься все те, що впливає на конкретних людей, – сім'я, сусіди, групи однолітків, виховні організації, різні громадські, державні, релігійні, приватні організації, мікросоціум (І. С. Чернікова).

Отже, ці фактори визначають систему цінностей і ідентичність особистості.

Виникнення та розвиток толерантності відбувається через дію психологічних механізмів, що визначають певну послідовність станів та забезпечують функціонування толерантності особистості як складної системи на різних рівнях.

На поведінковому рівні провідним механізмом адаптивної толерантності є вольова саморегуляція терпіння, вміння вибачати іншому помилки, вміння згладжувати неприємні почуття при зіткненні з некомунікабельними якостями партнерів, вміння пристосовуватись до характеру, звичок, бажань інших, самоактуалізація.

На емоційному – емпатія (складна психологічна система забезпечення "Я – Ти" зв'язку, специфічна форма відображення об'єктивної реальності, якою є внутрішній життєвий світ іншої людини) та ауто толерантність (самоставлення, ауто симпатія, самоінтерес).

На когнітивному – умонастрої, відкритість досвіду, ментальна гнучкість, критичність мислення. Тобто, сприйняття, усвідомлення, розуміння й прийняття людиною складності, багатовимірності як життєвої реальності взагалі, так і варіативності її сприйняття, розуміння й оцінювання різними людьми, а також відносності, неповноти й суб'єктивності власних уявлень і своєї картини світу, що забезпечують рефлексивна свідомість і мислення [3].

На ціннісно-смысловому – ціннісні орієнтації (терпимість, відповідальність, вихованість, самоконтроль, чуйність, широта поглядів, життєрадісність, непримиренність до недоліків тощо) та базові переконання (добррозичливість до світу, цінність власного я, ступінь вдачі).

Вивчення і аналіз структури толерантності і психологічної готовності до материнства дозволяють припустити, що толерантність є основною складовою психологічної готовності до материнства, а на формування цих двох характеристик впливають цінності суспільства, модель відносин у батьківській сім'ї, зокрема, жінки, її Я-концепції, тобто макро-, мезо- та мікрофактори. Тобто, **толерантність є більш глибокою психологічною характеристикою за складовими ціннісно-смыслового, когнітивного, емоційного, поведінкового компонентів, з яких, в свою чергу, випливають більш вузькі, сконцентровані характеристики аналогічних показників психологічної готовності до материнства. Але, у свою чергу, структура психологічної готовності до материнства є більш широким поняттям**, оскільки, окрім, складових елементів, що є похідними від толерантності жінки, включає психофізіологічний компонент (інстинкт) і інформаційно-пізнавальний, які є з одного боку підґрунтям, потребою (психофізіологічний), а з іншого необхідною умовою (інформаційно-пізнавальний) для цілісного формування психологічної готовності до материнства.

Динаміка особистісного становлення жінки у процесі формування психологічної готовності до материнства підпорядкована загальним закономірностям психічного розвитку. Ми припускаємо, що формування толерантності є етапом такого становлення і, відповідно, складовою психологічної готовності до материнства. Формування психологічної готовності до материнства, вимагає отримання бази знань, які дозволять виробити власну толерантну / інтолерантну позицію жінки до материнства і дитини, зокрема, сформувати позитивну афективну оцінку материнства і дитини, яка, на нашу думку, формується як наслідок сформованої позитивної Я-концепції жінки, а формування навичок толерантної поведінки є завершальною стадією формування толерантності і ознакою сформованої психологічної готовності до материнства.

Основними сензитивними періодами для формування як толерантності, так і психологічної готовності до материнства є дитинство (старший дошкільний вік), підлітковий і юнацький вік. Тому ми припускаємо, що в ці періоди можлива спрямована активна педагогічна та психологічна робота з формування толерантної материнської позиції дівчинки, жінки.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна відмітити, що психологічна готовність до материнства є актуальною проблемою сьогодення, оскільки від психологічної готовності жінки стати матір'ю залежить наскільки повноцінно і якісно вона виконуватиме роль матері і формуватиме у дитини певні цінності і устремління, що загалом впливає на формування майбутнього суспільства.

Психологічна готовність до материнства вивчається з точки зору різних підходів: медико-психологічного, психоаналітичного, психотерапевтичного, соціо-культурного (культурно-історичного), онтогенетичного, особистісного, психолого-педагогічного.

На нашу думку, психологічна готовність до материнства є сукупністю базових вроджених інстинктивних характеристик і особистісних новоутворень, що характерні зрілій особистості.

Толерантність, як активна позиція прийняття іншого, усвідомлення його інакшості, також є характеристикою, що відповідає психологічно зрілій особистості.

Психологічна готовність до материнства і толерантність як психологічна риса формуються під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів впродовж всього життя особистості і мають певні сензитивні періоди, такі як дитинство, підлітковий вік, період першої вагітності, перші роки батьківства.

Основними факторами, що впливають на формування як психологічної готовності до материнства, так і толерантності, є цінності, устремління, моделі мікро-(родина), мезо-(селище) та макрооточення (країна, нація), тобто середовище в якому живе і розвивається людина.

Таким чином, психологічна готовність до материнства і толерантність як психологічна риса особистості може бути сформована, на нашу думку, через вплив спеціальних психологічних механізмів: зразок, наuczіння, тренінг. Крім того, ми припускаємо, що формуючи толерантність, ми можемо сформувати психологічну готовність до материнства, оскільки саме через толерантне ставлення жінки-матері до дитини формується істинне (нумінозне) материнство.

Література

1. Авдеева И. Н. Толерантность как действие / И. Н. Авдеева // Журнал практикующего психолога. – 2003. – Вып. 9. – С. 186–192.
2. Бондырева С. К. Толерантность (введение в проблему) / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – М. : МПСИ ; Воронеж : НПО «Модем», 2003. – 240 с.
3. Горянська А. М. Толерантність як чинник особистісної готовності до розвитку / А. М. Горянська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія «Психологічні науки» : зб. наук. пр. : у 2 т. – Чернігів : ЧДПУ, 2006. – Т. I. – Вип. 41. – С. 70–74.

4. Даниленко Н. В. Психологічна готовність жінки до материнства: сучасні дослідження / Н. В. Даниленко // Наука і освіта. – 2004. – №4 – 5. – С. 14–17.
5. Мещерякова С. Ю. Психологическая готовность к материнству / С. Ю. Мещерякова // Вопр. психол. – 2000. – № 5 – С. 18–27.
6. Мириманова М. С. Толерантность как проблема воспитания / М. С. Мириманова // Развитие личности. – 2002. – № 2. – С. 104–116.
7. Проскурняк О. П. Огляд психологічних концепцій материнства в зарубіжній літературі // Психологія: Зб-к наук. праць. – К. : КНПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004.– Вип.24. – С. 18–27.
8. Филиппова Г. Г. Материнство и основные аспекты его исследования в психологии / Г. Г. Филиппова // Вопр. психологи. – 2001. – № 2. – С. 23–36.
9. Штепа О. С. Пропріум зрілої особистості / О. С. Штепа //Практ. психол. та соц. робота. – 2004. – №2. – С. 26–35.
10. Berns B. Different faces of motherhood / B.Berns, F. Hay (eds.). – N.-Y. : Basic Books, 1988. – 25 p.

Кучер С. И. Формирование толерантности женщин разного возраста как условие их психологической готовности к материнству. Проблема психологической готовности к материнству, осознанного родительства, на сегодняшний день является малоизученной. Основными подходами, применяемыми при изучении психологической готовности к материнству, как таковой, является непосредственное изучение психологической готовности к материнству. Кроме того, часто происходит смешение понятий психологическая готовность к материнству и готовность к материнству, что, по нашему мнению, нельзя рассматривать как тождественные понятия. Наша научная работа и данная статья, в частности, посвящена изучению толерантности как основополагающего психологического новообразования, на котором основывается формирования психологической готовности женщины к материнству и которое, вероятно, является проявлением так называемого феномена «безусловной любви». В статье обозначены основные научные подходы к изучению толерантности и психологической готовности к материнству, предпосылки формирования толерантности и психологической готовности женщин к будущему материнству. Раскрывается вопрос сензитивных периодов для формирования толерантности и психологической готовности женщин к будущему материнству. Нами предложена гипотеза о том, что психологическая готовность к материнству является производной от толерантности как черты личности. На основании обработанных научных источников, проанализировано и теоретически доказано взаимозависимость структуры психологической готовности к материнству и толерантности, основных факторов, влияющих на формирование толерантности и психологической готовности к материнству.

Ключевые слова: материнство, психологическая готовность к материнству, толерантность, сензитивный период для формирования толерантности, сензитивный период для формирования психологической готовности к материнству, возрастная периодизация для женщин.

Kucher S. I. The special feasures of formation of tolerance and psychological readiness for future women motherhood. The problem of psychological readiness for motherhood, conscious parenting today is poorly understood. The main approaches used in the study of psychological readiness for motherhood are direct study of psychological readiness for motherhood. In addition, there is often confusion between the psychological readiness for motherhood and readiness for motherhood, which, in our opinion, can not be regarded as identical concepts. Our

scientific work and this article in particular, devoted to the study of tolerance which is the base psychological tumor in the formation of psychological readiness of women for motherhood, and is probably a manifestation of the so-called phenomenon of «unconditional love». The article outlines main scientific approaches to the study of tolerance and psychological readiness for motherhood, preconditions of formation of tolerance and psychological preparedness of women for future motherhood. The main periods of the formation of tolerance and psychological preparedness of women for future motherhood are considered in this article. We hypothesized that psychological readiness for motherhood is a derivative of tolerance as personality traits. We analyzed and theoretically demonstrated the interdependence of the structure of psychological readiness for motherhood and tolerance, the main factors influencing the formation of tolerance and psychological readiness for motherhood.

Keywords: motherhood, psychological readiness for motherhood, tolerance, main period formation of tolerance, main period formation of psychological preparedness for motherhood, women age periodization.

Відомості про автора:

Кучер Світлана Іванівна – аспірантка кафедри психології факультету філософської освіти та науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 07.04.2016.

УДК 159.923 :005.95

© М. Н. Tkalych, 2016

М. Н. Tkalych (Zaporizhia)

WORK – LIFE BALANCE PROGRAMMES FOR PERSONNEL: SCIENTIFIC BACKGROUND AND CONTEXT

Tkalych M. H. Work – life balance programmes for personnel: background and context.

Work – life balance has been an important area of research into organizational psychology. The paper described the background and content of the work – life balance phenomenon and also the implementation of work – life balance programmes. The main components of the work – life balance are: load balance; time balance; work planning; job complexity; balance of environment; social contacts; balance of pleasure. These components of the work – life balance are influenced by negative factors (work – family (life) / family (life) – work conflicts) and positive factors (resources and benefits of work – family (life) / family (life) - work interface). We also considered theoretical and methodological foundations of work – life balance programmes in psychological support of personnel. The analysis of the problem has shown the changes in the social, economic and psychological conditions of organizing the activities of enterprises. However, there has been an absence of investigations of this phenomenon in Ukraine. We have identified the following conditions for the implementation of work – life balance programmes: involving personnel at all levels, team approach, clear indicators of job performance and quality of life of the staff, warranty for the staff, remuneration, communication, the inclusion of the work – life balance concept, training of gender interaction for the staff into the HR strategy of the organization. In our opinion, these programmes should be implemented in organizations on a regular basis – this will ensure their consistency and validity in psychological support of personnel.

Keywords: work – life balance, psychological support, personnel of organizations, work – family conflicts, work – life benefits.